

מוטיבים בשירת הלל בבלי

מאת שמואל לייטר

במתח נופים. — השירה היא תופעה רוחנית: נסיונו של אדם לגבש חוויות-ימיה, לאחות את הקרעים, לאחד את הניגודים והסתירות. במסתו "שירה וחינוך" (') כותב בבלי: "השירה על פי מהותה היא מעין חיבור הניגודים... תמצית ההווה גלומה בה על הפכיה וחליפותיה..." והפכים וחליפות אלה מוצאים אנו גם בשירתו של בבלי. עיון מקיף בשיריו מלמדנו שנימוסיו והליכותיו של אותו אדם יקר לא היו פרי הרמוניה שבפשטות, אלא פריים של מאבקים נפשיים. בשירתו של הלל בבלי מתגלה הסתכלות טראגית, תהומיות והתלבטות של היחיד השקוע בעלבונו ובבדידותו. חיוכו המלבב של בבלי האדם יניקתו מתחושת הנכאים של בבלי המשורר. שיריו מוציאים אותו מידי פשוטו. שירתו היא מגילת וידוים, חשבונם של גלגולי-נפשו. אם אין אנו מוצאים בשירתו מסממני השירה המודרניסטית, הרי בין שורותיה מפעפעים יסוריה של נשמה שנקלעה לתוך עולם שבור ומפולג. הוא שמר את לשונו. הוא דרש מידה בדברי אחרים וכל שכן בדברי עצמו. ניבו השקול והצנוע נזהר מחריפות הביטוי ומן התגובה הזולה של חוצפה. הכאב של ספר תהלים מכסה על הכאב של ספר איוב.

נופו הוא נוף כפול. מסתכל הוא בנוף אמריקה או אירופה ובוקע לפניו נוף של ארץ ישראל. נוף זה הכפול מצוי אצל כל אבות שירתנו החדשה ומעורר הוא בעיות נפשיות של הזדהות ובעיות אמנותיות של תיאור. מתח הגעגועים מפצל את חוויתו של בבלי. עומד הוא בלב העיר, ברחובות הכרך ההומה ומקשיב "לקול רחוק הומה ברוח".

וכך נעשית שירתו לשירת המרחקים. הוא מרגיש כאשר "שירת המרחקים זורמת בי באן... / כדור-עולם מסתובב בי בחליפות-נוף" ובשיר אחר:

ירד, ירד הליל הברוך
ויקחני אל נוף-חסדיו;
לבי קשוב, לקראת הסוד ערוך,
לזמר-מרחקים נשא עדיו.

וכך מתהלך מחכה ומקשיב לאותו קול, לאותה המיה חרישית, המתנשאה מן המעמקים-המרחקים ומגיעה לאזנו. אחד השירים האחרונים מוסר אחת מחוויותיו בימיו האחרונים כאשר עלו אליו קולות "בלטף-סוד":

צלילי-זמרה נוגי-תפילה בוקעים למרום חדרי —
בדממת הליל המבוטם מאופק מרחקים.

והנוף הרחוק, נוף החסדים, הוא מרובה-משמעות: נוף השירה ונוף הכיסופים, נוף הנעורים, נוף הנשמה ונוף ארץ-ישראל. הנוף הרחוק נקבע בנפשו ומתגלם בנוף הקרוב. מולדת משתקפת בנכר. הנסתר ערוץ בנגלה. עמוק עמוק בתוכו חבוי אותו נוף. חריות מרחקים-מעמקים שבשיריו מגלה שההפלגה לנוף שבמרחק הגיאוגרפי טעונה הפלגה-שכנגד לנוף שבמעמק הנפשי. אין המסע החיצוני מגלה תגלית יקרה מהכרה עצמית. מתוך גילוי הנופים הקטביים של בבלי מפציע ועולה נוף אחד ומיוחד, הכמוס תכלית כמיסה — נוף הנצח. מכיר בבלי הכרה ברורה שאותו נוף רחוק מובלע בתוך עולמנו והוא מברך:

אשרי אדם לכו יקלוט, יחון
בבואות-רגע כרזי עולם;
אשרי יבחין, יאזין שירת עליון
בהמולת חיים ומחולם.

1. הלל בבלי, רוחות נפגשות (ניו יורק — ירושלים/תל אביב), עמ' 215.

גורלו גורל אדם המודרני מרוסק-החוויה ותפקידו תפקיד המשורר מאחד-החוויה, אין הוא מוותר על שום צד של המציאות. אין קירבת הנוף קובעת אצלו את מידת הריאליזם של הנוף. אין הנוף הרחוק פחות ריאלי על שום ריחוקו. מתאמץ הוא בכל כוחו לגלות את הנוף הרחוק בקרוב ובהכרת המשורר מעלה הוא את הרחוק לתוך הקרוב ויהיו לאחדים בידו.

שלימות כשלו מסגל לו אדם מתוך מאמץ וליבוט. לא שלימות של ילד היא, לא מתנת חינוך, אלא קנין במיטב כוחות רוחו. הוא האמין שהשירה "יונקת מתוך השכבות העמוקות ביותר של הקרקע, מלים חוללות בתוכן גם משהו שאינו ניתן לניתוחו של השכל".² השירה היא הכרה יותר כוללנית של המציאות. הוא התנגד בתוקף לאלה שרואים את השירה ככלי או אמצעי למטרות אחרות. במאמריו נלחם לעצמאותה של השירה. במאמרו "עלבונה של שירה"³ (שהוא גילגול ראשון של המסה "שירה וחינוך") קורא הוא לה "בריה רוחנית בת-חורין שיש לה חוקים ותנאים-קיום משלה". מצטמצמים אנו במעשיות צרת-אופק. אין איש מציאות ואין כח המתקשר בכל שכבות החוויה ככח השירה. דרך השירה היא הדרך אל השלימות. המשורר מרגיש את החיים על כל גוניהם. בכח החזק האורגאני של שירתו מעלה הוא את החיים ומביא אותם לידי תיקונם הרוחני. באחד משיריו האחרונים כשהוא מרגיש עצמו נבלע בין התחומים שואל בבלי שאלה הממצה את שליחותו:

איכה אצבור חרסי חיי המפורדים...?
איכה אלחים שבירי-חיי לאחדים?

שירת חותם. — תמוה: בבלי שאהב את האדמה ונתן את תפילת חייו שי לאדמה, שאהב לרוות הריח והליח של האדמה וראה בה הממשות, המנוחה והנאמנות, כמה כולו להיחלץ מן העולם של מעשים ומקרים, כמה ליש המוחלט, ראה האיחוד העליון בהתרוממות מעל המעשים. הוא רצה להתבטל בתוך היש הטהור:

הולכים פוקעים ומתפרדים
חרצובות-זמן, קשרי מקום...
הפכתי ניגון דק רועד בחלל אור
רועד ומתעלם ללא משא-דברים.

ועוד שר:

בכח-סתרים של עומק-דאיה
יקרע דוק הרמיה מעל עיניו חולות
והעמידו למול היש של הבריא.

ובשיריו האחרונים שר על החיבור "אל לב החוויה" והשיבה "בניו המציאות העליונה". מלים אלו: חוויה, מציאות, יש — אין אנו רגילים לשייך אותן ללשון השירה. כלליות הן, מופשטות ופילוסופיות. אולם בשיריו האחרונים נארגות מלים אלו במסכת תפילת-פטירה. בהת-רוממות השעה הופכות הן למלים מוחשיות בלומות מתיחות של יסורים ומסירות גפש. זוהי כוונתו בשירו צלילי זמרה... הוא נכון למסור גפשו ביד עליון. לא מדובר כאן בפראזה או בציור שגור-בפינו, אלא במסירת נפש ממש. אינם דומים כיסופי התבטלות של אדם שמובטח לו עתיד בעולם הזה לאותם כיסופים באדם שנמוג, באדם שנבלע בין התחומים.

אדם שכל נחלתו בעולם הזה אינה אלא עבר ושאין לו אפשרות של עתיד אלא בעולם הבא, אדם כזה יצאה תפילתו מכלל בקשה. זוהי תפילה של כל הנשמה תהלה יה. וכך שר בעמדו מוכן להימלט מעולם שאין בו אלא עבר:

...שוב יהלמני בוקר-הלבוב
יזרוס בי כמעין אבוד שב למקורו
ובשיר תפילה אחבר שוב אל לב החוויה.

מרגישים אנו בשירי-חותם אלה תיאור מרום משל מסירת נפש — תיאור

2. "שירה וחינוך", עמ' 215.

3. "מסד" ספר שני (תוצ'י) עמ' 353.

ולא בקשה. בקשה שייכת לעולם-של-עבר-ועתיד והוא יצא כבר בימיו האחרונים מאותו עולם ועמד בין התחומים.

שבעה שיריו האחרונים הם תופעה עילאית. הוא הילך בניינו בשירה והוא נפטר ממנו בשירה. כשהתגברו בו יסודות הרוח התגברה בו רוח השירה. כל הנשמה תהלל — ממש.

נאמנים שבעה שירים אלה לשירת חייו ושרשיהם בכלל שירתו. זוהי שירת הפיסגה, שירת-חותם הטובעת את שירתו באמיתו של הנצח.

בידוד מבית ומחוץ. — תחושת המרחק של המשורר הרואה עצמו מנותק עוררה בבבלי יצר הכאת שרשים בממשי. מאידך, המעינות שבתוכו חתומים ונעולים הם, מעיינות סתרים ומעיינות אבודים שלא ניכר רישומם, שלא פרצו ובקעו, לא התגלו ולא התקשרו. מכאן תלישות שוחרת פתח-כניסה ומכאן הפנמה מחלטת חולמת על גילוי של התפרצות, וכיניהם היפערות המרחיקה ומבדדת את האדם מבית ומחוץ. שני הבידודים מסתמלים בצימצום בעץ ובמעין עד שסגולותיהם מתחלפים אלה באלה.

מתערה הוא ומעמיק שרשים ודומיה («סוד הליבלוב בדמי»; «באלם המפרה») ומחכה להלימת בוקר הליבלוב. מה סופה גורפת לפתע פתאום אף בוקר-הליבלוב בוקע פתאום — בוקר ולא לילה כבשירו הידוע של דילאן תומאס. אין בוקר זה שבא אחר הלילה של חיי אנוש בוקרו של מעשה בראשית. שלוש שורות אחרונות מעירות שכאן חוזר המשורר לנוף ידוע שהתרחק ממנו. «שוב... שוב... שוב...» מי שנד עלי אדמות כגר נידח, נכסף כל ימיו לנוף המרחקים, לתל שלוה, שב לנוף שנעקר ממנו, נוף שיתערה בו כזוהר רענן. כל אותם הנופים שעליהם התגעגע, נוף ארץ ישראל, נוף הנעורים, נוף האהבה, נוף הנשמה — לא היו אלא תופעות-תמורה של נוף חיי הנצח. «אחבר אל לב ההוויה» — סוף לתלישות.

מעיינות-תפילה ולב העולם. — סמל המעיין גיוון הן מן הבוקר, הן מן הליבלוב והן מן הלב. לא היסורים בלבד שהם על כרחו אלא אף תפילה ובעיקר תפילה שהיא ביישוב הדעת, מגשרת את ההיפערות הכפולה בין פנים חוץ, זמן ונצח.

בשיריו מצאנו «תפילה זורמת אדירה / ובכליון-אלהים, לקול הפעמונים / אסחף ואצלול בשירה», ודומה: «לבב מעין תפילה / ובלבבי עלה הציר», «בכי לבב, המית מעין תפילה», «תפרוץ כגל תפילה ממעמקי (קדמוני יסורי) ואף יפרוץ כגל תפילה מתוכו / כפרץ נחל חתום». הרי אנו רואים שבשירתו רגילה אף התפילה להצטייר כמעין.

ר' נחמן מברצלב סיפר בסיפור רב-סמלים: «כל דבר יש לו לב וגם העולם בכללו יש לו לב». אף בשירי בבלי מפעם לב גדול, לב העולם, לעומת הלב של המשורר, «ושמעת והרגשת: עוד לב איתנים / ומה ומסתער ומתגעגע ומשתפך... / המסתער ומתגעגע ומשתפך ומתפלל ביחידות / תפילת הסתו, תפילה זכה». כבר הזכרנו «ולב כל הארץ כמעין סתרים». ובשיר אחר על ארץ ישראל «מלב אדמה זו ללבי נמשך מעין / ועורקי ארץ רעננים משתורים ב». בשיר מאוחר מוצאים מצד אחד «שירת-אביב פרוחה הלילה בלבי» ומצד אחר «מחביוני האדמה בשורה בוקעת / זמרת-עולם מבלבבה בי נמסכה». עיין תראה בצירוף השני, מחביוני האדמה... בוקעה... נמסכה... את מעיין העולם, ואזן תבחן בצליל זמרת-עולם אותו זרם הזורם כמעין, והדברים משתלשלים עד לידי גילוי ושילוב מוטיב מעיין-מעון שטמונים בו סמלי המקדש וההיכל שעליהם ידובר להלן: «וכי יחדל ניב המעיין המשתוקק / ונטף בדלת אחרון ידלף ויתגלגל / על לב עולם צוחק ורווה-נוגה — / אז אקום אצא לקראתך / מעין כל השירה ומעון חיי עד». ולמעלה במערכת המעיינות-הלבבות: «מעין-עולם שוקק ומשתפך / נטפי מספר גם אלי ניתנים». מעיין זורם למעיין, לב מתקרב ללב, אותו לב החוויה «אחבר שוב אל לב ההוויה», אינו אלא מעיין העולם, לב העולם. כבר סיפר ר' נחמן: «זה הלב הנ"ל עומד כנגד המעיין... וכוסף ומשתוקק תמיד מאד מאד לבוא אל אותו מעיין בהשתוקקות...»

נמצאנו למדים שאותו פועל יזרם משתמע להוראה נוספת. כולל הוא לא רק בוקר, ליבלוב, מעיין, לב, ושירת-תפילה שכולם תופעות פנימיות אלא גם לב מעיין העולם שהוא קיים קיום פינומן חיצוני מוחלט. המעיין האבוד של האדם שב

אל מעיין ההוויה שהוא מקורו. העץ התלוש משתרש השתרשות נצחית אחבר שוב אל לב ההוויה.

המקדש שבלב. — בשיר „חייך הקבורים התנערו” מסתתר סמל המקדש שאין רישומו ניכר וצריך הוא לימוד מהיקש. הושר בשירי-חותם זה:

חייך הקבורים התנערו
התנוססו מתחת ערימות עפר
ורחפו לעומתי.

בשנת תרע"ט, והוא אז בן עשרים ושבע, שר: „הן אמנם כי נהרסו מוסדי מקדשי / וגלה כבוד אלי מעלי, / אך שערי תפילתי עדן לא ננעלו... / ולבי בי ימוג משפעת רגשות — / או יש אשר יפרוץ גל-תפילה מתוכו / ... כפרץ נחל חתום...” גל תפילה, כפי שראינו, הריהו בלב, ואף שערי תפילתי נוכל לאתר בלב. אלא אותו מקדש המכונה כקנין-יחיד מקדשי היכן הוא? בא המשכו של שיר ומגלה: „מאין התפילה נובעת / ולמה ולמי היא, אך רגש בי נעור וקול אלי יגונב; / מתחת משואות מקדשים חרבו, / בין תילי הרמץ של אלים אכלו / יהבהב עוד ניצוץ יחידי / מצל משרפת-הנעורים. / ורוח ממרום כי תשב, / רוח ערביים חזקה, / ונגעה בקירוב הלב, / וזרתה את גלי האפר / ולבתה הניצוץ הבודד — / ... או תקום מבינות למראות-אש / דמות-אלים ראשונה בקדמת-זהרה / ומקדש הנעורים יתנוסס שוב על תועפותיו”. ברור: המקדש החרב הוא מקדש הלב. מה המעיין בלב אף המקדש בלב. לפני ולפנים בלבו של אדם, דביר-קדש בו שמורים חלומות וצפיות של הנעורים, נשאר משואות בלבד. מעשי-אנוש, שנות הצער והאכזבה, דרישותיו המטרידות של העולם החרבו את המקדש.

„חייך הקבורים התנערו” ביאורו: שנות הנעורים, מקדש הנעורים הטמון בערימות עפר מתנער וקם. כך ראינו סמיכות עלומים ומקדש: „בלב גן עלומי / ובניתי לי מקדש”. ועוד תמונות נעורים הטמונים בפנים וניעורים: „אור ראשיתי הוא אשר נבקע... / קול נעורי הטהורים אשר נעור ואשר קרא”. וכך שאל: „היש כי נפתח שוב דביר-אש לקראתי / או אראה פני נעורי המאכלים?” הרי לפנינו מקדש הנעורים בעמדו על תילו, בשרפתו ובצפייה לעתיד. רואים אנו גם שהמקדש בלב עולה בד בבד גם עם המעיין יגם עם העץ שבלב, המוטיבים התגלגלו והשתלבו. מכלול המוטיבים גל-מעייני-עץ-פריחה מזדווג עם מוטיב מקדש-שער. משמשים הסמלים בעירוב תכונות ומתחלפים אלה באלה. ושאלה דומה צובטת-לב נשאלת אף בשירנו: „אי השנים שנשרפו?” שהן שייריהם של „שריפת הנעורים... מקדש הנעורים”. וסמוכה לה השאלה: „אי בארות-חיי שנסתמו?” שאף היא מתאבלת על בארות הנעורים של הלב. וכשיעורן השאלות בשיריו הצלולים בחצרות אל הנכר „הא לכם רוחי, בו תשרו קדשתכם / וזיק אל לתוכו תורידו / ... אי יגה האל כי אבואה חצרותיו? / אי מקדש בו גבולי אציבה?” המקדש על תפארתו חרב אבל הוא עדין בבחינת תלפיות, תל שכל הפיות פונים מחנו; שערי תפילה לא בשמים הם אלא בלבב האדם. גל תפילה חתום בלב ואף אש-קודש של מזבח הרוס מהבהבת בו. כשם שעתידי המעיין להיבקע כך עתידי אותו ניצוץ להשתלהב „ומקדש-הנעורים יתנוסס שוב על תועפותיו”.

מקדש-לב מצאנו בשירת ביאליק: „בחרבת לבבכם המזוזה נפסלה... / אז ידעך שביב אשכם האחרון שעמם. / ונאלם מקדשכם ונשכח ההמון; / ועלי-מעי מזבח לבבכם ששם / ייליל ויפהק חתול השממון” (על לבבכם ששם). וכן מצאנו בשירה מאוחרת של בבלי רשמי אותו מקדש ששם „רק פה ושם ועדן חולמים נבוכי-לב / מול אפר מקדשים”. ומעין השלמה וצד-שכנגד לשירו של ביאליק שפותח בשדים ומסיים בחתול: „כעכברי-אדם אתם בורחים ונמלטים וממקדשי עבר כהנתם בם, / בעוד שפתותיכם נוטפות דבש-חסידות / ולוחשות בהשבעה לחש רמיה...” בביאליק: חתול השממון, ובבבלי: עכברי-אדם; שם: שדים וכת לצנים, וכאן: לחש והשבעה. הניצוץ שניצל לפליטה מתוך הרמץ אחר חורבן המקדש הכרנו כבר במגילת האש של ביאליק. סמל זה הרווח בשירתנו מקורו בהשפעת הציורים והסמלים שכפה ביאליק בכוחות-איתנים על

הבאים אחריו. הוא האציל מראיתו על אחרים ראיית-עולם, תפיסה בציור שנקבעה קביעת-נוסח.

בין שירי חותם אלה הספוגים אמונה שרשית, הכנת נפש של אדם שחשב חשבונו של עולמו, שיר זה בלבד מעיד על מרבית הצער והאכזבה, על חורבן מקדש הנעורים, על המחשבות והתקוות הפנימיות שנחתמו לפני ולפנים ולא בקעו. חוסר הקישור והחריגה והביצוע מתבלט. לעומת סיום השיר קדמוני יסורי: „אקשיב שקשוק מעינות-הנעורים / ואנהם שירת חיי החרישית“, מסתיים שיר זה:

ויללת דורות לא באו מפלחה אויר
ומלפפה אותי בנהימת-שכול.

בשערי היכלות

חבוש כיפה, עדה טלית והתפלל...
עוד רגע עוד מעט ושערים כמוסים יפתחו —
בצעדי תפילה תצעד, תציץ פנימה...

מה טיבם של שערים אלה? לא בשערי מקדש שבלב אנו עוסקים פה שהרי ההצצה פנימה מגלה הוויה שמית... אור חדש... מעין האור... הפתרון האחרון... זיו המציאות העליונה. עיקר התמונה מצטייר בגוני אור השמימי. מעון האור עומד בניגוד לצל ההוויה, ולא זו בלבד שהאור ההוא שונה מהצל אלא שונה הוא גם מאותו אור שרואה אדם עלי אדמות. לא נהימת-שכול של האכזבה מלפפת אותו כאן אלא „אור חדש, אחר“, תיאורים דומים של מרקיעי שחקים מצויים בספר חנוך — ספר שעליו היה בבלי מרצה — והליכה בהיכלות השמים רווחים בספרי ההיכלות. יורדי מרכבה עוברים מהיכל להיכל כדי להגיע לכסא הכבוד. כל היכל מבריק בזיו אורו: „...שבעה היכלות של שבעה הדורים זה לפנים מזה וזה לפנים מזה וכולם מלאים גחלים ולפידים וזיקוקין וברקים ועמודים של אש ועמודי להבים ועמודי להטים וברקים ועמודי לפידים... ועל כל פתח ופתח שבהיכלי ערבות קבועים בהם שס"ה אלפים רבבות מיני מאורות במאור העולם הגדול שכל העולם כולו מבהיק מזיו ואין כל בריה יכולה להסתכל בה“⁵. ועמידתו של בבלי על הסף של ההיכלות שנפתחו והצצתו לתוכם — „בצעדי תפילה תצעד, תציץ פנימה“ היא תכונת מעשיהם של עוברי היכלות שאף היא נזכרת בספרות ההיא: „בן עזאי הציץ בהיכל הששי וראה זיו אור אבני שיש שהיו סלולות בהיכל ולא סבל גופו ופתח פיו ושאלם מים הללו מה טיבן ומת עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. בן זומא הציץ באבני השיש...“⁶.

מונחי קבלה דומים מצאנו בכתבי בבלי. במיוחד: „המשורר מתעטף בטלית מנומרה של צבעים והרורים ורוקם חלומות של גבורה ויופי לא מכאן... יש שהוא מבני היכלא, אזרח בעולם האצילות“⁷. מושג בני היכלא הוא מושג הפועל במחשבתו בהכרה ורשמה מוצאים אנו בשירתו: „דביר הנצח נעול, חתום בחותמות שבעים; / תפילת לחש, תוגת-אלם, לבב תר אמיתו — / אלה יפתחו בלי יד שערי המזהיבים“, ובשנת תרפ"ז כשהוא עומד בחצי ימיו: „לפני שערי הנצח המופזים / נבוך ומפחד אעמודה... (אשמר) אף חזון-לא-אנוש בלתי צפוי / ונגישת-שרף אוזן לא שמעה“. שומע הוא קריאה לבוא אל מבוא עליון אלא פקפוקים מגקרים בו: „איככה אוכל וראיתי פני היכלך / אם עדן לא טהרתי די / ובגדי לא לבנים, לא לבנים“. בספרות ההיכלות המפורטות הכנתיו של העולה הצריך התקדשות והיטהרות קודם שהוא יוצא לדרכו המסוכנת. מי שלא טהר דיו אל יעזו לצאת לדרכך זאת. אבל בסופו של דבר אף הוא עתיד לצאת:

5. „מעשה מרכבה“, בתי מדרשות, כרך ראשון עמ' נו.
6. Gershom G. Scholem, *Jewish Gnosticism Merkabah Mysticism and Talmudic Tradition*, p. 13, n. 3.

7. רוחות נפשות, עמ' 68, גם: „אינו מתגלה אלא ליוצאי חן“ (רמותו של מוסד, עמ' 9), „...נראה כשליחם של עולמות נסתרים“ (רוחות נפשות, עמ' 216), המשורר „ממשך את השפע האלהי ואת היופי הגנוז מן העולם הנאצל אל העולם השפיל“ (שם, עמ' 33), „בריה חדשה בעלת אופי משלה המרחפת בספירת האצילות.“ (שם, עמ' 215).

„חוגג, מזהיר ועטוף-לבנים... / צעד אט אט ובנחת / עד אם תליטני באפריקן הוד מלכותך / ובחביון שערי הנצח תסתירני לעולמים“. זאת היתה התקווה הגדולה, זה הנוף הפנימי הטמון בתוך כל גופי־מרחקים שלו. ותקותו לא באה „על סף הסוד אנחנו עומדים טבולי־זהר / מציצים בפני עולם־חידות רב הגונים... / מחוף אל חוף נדדנו — דרך לא מצאנו. / כביום הפגישה נעמד מול שערים כמוסים...“.

„בשיר אחרון זה הוא עומד שוב על הסף ולבו בטוח: „עוד רגע עוד מעט ושערים כמוסים יפתחו — / ...פה מעון האור, פה אין חידות ואין ספקות — / פה הפתרון האחרון“.

במאמרו „לבוש הנשמות וחלוקא דרבנן“⁸ ציין ג. שלום התפשטות המוטיב של מלבוש שהנשמה מתלבשת בו אחר המות בספרות ההיכלות. הוא מביא מאמר המקובלים שהנשמות העולות לרקיע „...מתלבשן בגופיה בזיוא קרניאתא דמטמירין ומצטיירין בזיוא דקב"ה... וסלקין מעלמא לעלמא“⁹. בשירי בבלי מצאנו שהוא נכנס לשערי נצח לבוש לבנים, שחבריו־לשיר שהלכו לפניו „כלולים בלבוש הנצח כלם“, ואף בשיר הנידון קודם שהוא עולה להילפף באור החדש האחר הוא מתלבש באותם בגדי העולה שהם בבחינת חלוקא דרבנן:

חבוש כיפה, עדה טלית והתפלל...

טלית זו היא אותה טלית מגומרה של גונים וזהרורים של בני היכלא. נמצא שאותה מציאות עליונה אינה תיאור של חדירה פילוסופית שציורה נטול גונים מפני ההפשטה והאנונימיות שבה, אלא תיאור של הלך נפש אכסטאטי, של נשמה שטופת־אור, שמפני זיו האור המבריק שבמראות הכבוד אין המשורר בא לתאר תיאור מפורט אלא כדרכם של האכסטאטים לצרף מלים שההבעה הרגשית שבהן קודמת להגדרה השכלתנית. מלת המפתח אינה מציאות אלא זיו והיא מגלה לנו חווית נשמתו בעלייתה.

8. „תרכיץ“ שנת כ"ז (תשס"ו), עמ' 290.

9. שם, עמ' 291, בשם „סדרי דשמושי רבא“.

